

- Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy. V. 3. S. 54–60. (in Ukrainian)
- [7] Lysenko M. I. (2020). Emotional competence as a component of professional training of officers. *Psykholohiia i pedahohika*. № 4. S. 88–95. (in Ukrainian)
- [8] Tsokur O. V. (2017). *Developing Leadership Competence of Officers: Methodology and Practice*. Kharkiv, 180s. (in Ukrainian)
- [9] Standart vyshchoi osvity Ukrainy: pershyi (bakalavrskyi) riven, haluz znan 25 – Voienni nauky, natsionalna bezpeka, bezpeka derzhavnoho kordonu, spetsialnist 254 – Zabezpechennia viisk (syl). URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/2022/Standarty.Vyshchoyi.Osvity/Zatverdzheni.Standarty/01/31/254-Zabezp.viysk-bak.31.01.22.pdf> (in Ukrainian)
- [10] Lazarenko N.I. (2019). Theoretical and methodological bases of training specialists in the conditions of modern transformational changes. *Actual question and problems of development of social sciences : Conference Proceedings*. Kielce : Holy Cross University. P. 172-175. (in Ukrainian)
- [11] Gurevych R., Brovchak L., Kholkovska I. (2019). Formation of the quality of leadership of future educators by means of student self-government. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnymi systemamy*. V 1. S. 89-101. (in Ukrainian)
- [12] Brovchak L.S., Likhitska L.M., Starovoit L.V. (2020). Psychological and pedagogical conditions for the formation of student's professional competence. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriya: Pedahohika i psykholohiia*. № 62. S. 87-92. (in Ukrainian)
- [13] Shebanova V., Nikitenko H. (2019). Peculiarities of motivation of servicemen for military and professional activities. *Insait: psykholohichni vymiry suspilstva* 2, S.31-36. (in Ukrainian)

УДК: 371.14

DOI: 10.31652/2412-1142-2025-76-84-93

Вакало Ростислав Юрійович

аспірант кафедри цифрових технологій і професійної освіти,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна
ORCID ID: 0009-0001-9380-896X
VakaloRostuslav@gmail.com

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ

Анотація. Суспільство нині вимагає від системи вищої освіти професійної підготовки майбутніх фахівців, що володіють фундаментальними знаннями, вміннями та навичками, здатних творчо підходити до вирішення неординарних питань, бути конкурентоспроможними на ринку праці. Тому одним із основних завдань сучасної вищої освіти є питання впровадження компетентнісного підходу у професійну підготовку здобувачів освіти. Основна увага акцентується на компетентностях, що сприяють адаптації фахівців до мінливих умов сучасного ринку праці й бурхливого розвитку цифрових технологій. Цифрова компетентність, розглядувана як сукупність знань, умінь і ставлень щодо ефективного використання цифрових технологій у професійній діяльності, нині визнається ключовою складовою професійної компетентності. В умовах упровадження змішаного та дистанційного навчання, широкого використання навчальних платформ, електронного контенту, цифрових інструментів оцінювання та зворотного зв'язку, формування такої компетентності є обов'язковою умовою професійної підготовки. Дослідження наукових джерел і документів міжнародних організацій дозволило сформулювати комплексне бачення понятійного апарату, розуміння якого забезпечує основу для визначення змісту компетентностей в межах конкретної сфери професійної діяльності.

Ключові слова: компетентнісний підхід, компетентність, професійна компетентність, цифрова компетентність, вища освіта, професійна підготовка.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. У сучасному інформаційному суспільстві стрімкий розвиток цифрових технологій докорінно змінює вимоги до професійної підготовки фахівців. Заклади вищої освіти постають перед необхідністю трансформації освітнього процесу з метою забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців, здатних ефективно застосовувати цифрові інструменти в професійній діяльності. У зв'язку з цим формування цифрової компетентності стало не лише актуальним, а й стратегічно важливим напрямом педагогічної освіти, особливо у сфері професійного навчання, де значну роль відіграє практична складова, що часто інтегрується з цифровими рішеннями.

Цифрова компетентність, розглядувана як сукупність знань, умінь і ставлень щодо ефективного використання цифрових технологій у професійній діяльності, нині визнається ключовою складовою професійної компетентності. В умовах впровадження змішаного та дистанційного навчання, широкого використання навчальних платформ, електронного контенту, цифрових інструментів оцінювання та зворотного зв'язку, формування такої компетентності є обов'язковою умовою підготовки конкурентоспроможного фахівця.

Аналіз останніх досліджень. Науковий інтерес до проблеми формування цифрової компетентності значно зріс впродовж останнього десятиліття. Помітний внесок у розроблення теоретичних і методичних засад цього процесу зробили такі дослідники, як М. Артющина, С. Базиль, А. Гедзик, Р. Гуревич, І. Карташова, Н. Морзе, О. Буйницька, Н. Лукашова, Є. Маринченко, М. Федорченко, які висвітлювали як загальні принципи розвитку цифрової компетентності, так і специфіку її формування у системі професійної освіти. У міжнародному контексті варто згадати праці А. García-Valcárcel, F. J. Tejedor, L. Kolås та Y. Nordkvelle, які досліджували підходи до цифрової освіти в системах підготовки кваліфікованих кадрів різних країн.

В умовах цифрової трансформації суспільства нормативно-правове забезпечення освіти в Україні дедалі більше орієнтоване на інтеграцію цифрових технологій в освітній процес. Законодавчі документи, які регламентують розвиток цифрової компетентності, визначають як загальні стратегічні орієнтири, так і конкретні вимоги до змісту та організації освітньої діяльності.

Мета статті - визначення та теоретичне обґрунтування ролі компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців.

2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Визначальне місце у формуванні цифрової компетентності майбутніх фахівців займає Закон України «Про освіту», де цифрова компетентність згадується серед ключових компетентностей, якими має володіти кожен здобувач освіти. В документі зазначається, що цифрова компетентність включає впевнене, критичне та відповідальне використання цифрових технологій для навчання, роботи та участі в житті суспільства [1].

Не менш важливим є Закон України «Про вищу освіту», в якому закладено вимоги до компетентнісного підходу в підготовці фахівців. Цей документ визначає, що зміст освітніх програм має бути адаптованим до потреб цифрового суспільства, а володіння інформаційно-комунікаційними технологіями є необхідною умовою професійної діяльності фахівця.

У зв'язку з оновленням державної політики у сфері освіти, Концепція цифрової трансформації освіти і науки України (2021) стала своєрідною дорожньою картою для впровадження цифрових змін в освітнє середовище. У ній визначено стратегічні напрями розвитку, серед яких: цифровізація освітньої інфраструктури, розвиток цифрових навичок усіх учасників освітнього процесу та трансформація змісту навчання з урахуванням цифрових викликів. Особливий акцент зроблено на формуванні цифрової грамотності як базової передумови якісного навчання здобувачів освіти в умовах цифрового суспільства. Крім того, важливу роль відіграють Державні стандарти освіти, затверджені МОН України, що прямо передбачають формування цифрової компетентності в процесі фахової підготовки.

Ключову роль у реалізації зазначених законодавчих орієнтирів відіграє також Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна освіта» на період до 2027 року, де акцент зроблено на впровадженні цифрових рішень у підготовку майбутніх фахівців [2].

Отже, нормативно-правова база України створює сприятливе середовище для розвитку цифрової компетентності, формуючи цілісний підхід, що охоплює законодавче регулювання, стратегічне планування, освітні стандарти та концептуальні засади цифрової трансформації освіти. Проте, як зазначає М. Артюшина, на практиці реалізація цих положень потребує належного методичного забезпечення та професійної підтримки фахівців у процесі опанування цифровими технологіями.

Формування цифрової компетентності є актуальним завданням не лише в Україні, а й на міжнародному рівні. У межах європейського та глобального освітнього простору створено низку стратегічних документів, які спрямовані на системний розвиток цифрових умінь фахівців. Одним із найвпливовіших у Європі є Рамка цифрової компетентності (DigComp) для громадян ЄС, розроблена Європейською комісією. Вона містить детальну структуру з напрямів цифрової діяльності, що охоплює не лише вміння користуватися цифровими технологіями, а й здатність застосовувати їх у професійній діяльності.

Згідно з рамкою DigComp, цифрова компетентність фахівця охоплює вміння ефективно добирати, створювати, адаптувати та поширювати цифрові ресурси, організовувати професійний простір із використанням цифрових платформ, важливим є також компонент професійного саморозвитку в цифровому середовищі [3, с. 43].

Узгодження національних освітніх політик із Рамкою цифрової компетентності (DigComp), є важливою умовою гармонізації української освіти з міжнародними стандартами. В дослідженнях вітчизняних науковців, таких як С. Базиль та А. Гедзик, підкреслюється, що ефективне формування цифрової компетентності потребує орієнтації на міжнародні моделі, які дозволяють здійснювати самооцінювання цифрових навичок, визначати потреби в підвищенні кваліфікації та будувати індивідуальні траєкторії цифрового розвитку [4, с. 235].

Цифрова компетентність включена в освітні результати навчання, які передбачають здобуття знань про інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), навички роботи з ними, а також здатність критично мислити, аналізувати цифрову інформацію та захищати дані. Важливим аспектом є здатність фахівців адаптуватися до цифрового середовища, бути відкритими до інновацій та дотримуватися етики цифрової взаємодії. Такий підхід демонструє прагнення до поєднання технічних знань із педагогічними технологіями, що є необхідним у цифрову епоху [5, с. 68].

Порівнюючи підходи до визначення цифрової компетентності в українській та міжнародній практиці, можна виокремити як спільні, так і відмінні риси. Зокрема, у європейських документах, таких як рамка цифрової компетентності DigComp, цифрова грамотність фахівців визначається як сукупність умінь, що охоплюють створення цифрового контенту, цифрову взаємодію. Такий підхід є глибшим і деталізованішим, ніж більшість українських нормативних документів, де цифрові компетентності частіше подані узагальнено.

Проте українська система поступово адаптується до європейських стандартів, зокрема через реалізацію національних концепцій і стратегій цифровізації освіти. Вітчизняні дослідники, як-от М. Артюшина та С. Базиль, акцентують на необхідності інтеграції цифрової компетентності в усі компоненти професійної підготовки педагогів, починаючи від теоретичних дисциплін до педагогічної практики [4; с. 244]. У дослідженні А. Гедзика вказано на необхідність створення адаптивних цифрових середовищ навчання, які сприятимуть індивідуалізації освітнього процесу та формуванню цифрової компетентності.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Поняття «цифрова компетентність» є порівняно новим, однак воно вже встигло набути значної популярності у педагогічній науці, особливо в контексті цифровізації освіти. Його виникнення зумовлене стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та необхідністю адаптації освітніх процесів до цифрового середовища. Спочатку цифрову компетентність ототожнювали переважно з базовими навичками роботи з комп'ютером або використанням програмного забезпечення, однак з часом поняття розширилося до цілісної характеристики особистості, що здатна критично, безпечно й ефективно взаємодіяти з цифровим простором. У науковій літературі простежується тенденція до все більш глибокого осмислення цієї категорії: від інструментальної обізнаності до здатності самостійно створювати контент, захищати особисті дані та вирішувати технічні труднощі [6, с.15].

Значну увагу цьому феномену приділяють як українські, так і зарубіжні дослідники. Наприклад, у вітчизняних наукових джерелах цифрова компетентність трактується як інтегральна якість, що включає в себе інформаційну, комунікаційну, технічну, соціокультурну, правову й етичну складові [8, с. 78]. У зарубіжній літературі наголос робиться на життєвій значущості цифрових навичок та їх ролі в розвитку критичного мислення, здатності до міждисциплінарної інтеграції, а також на підвищенні продуктивності в умовах цифрового суспільства [5, с. 69]. Такі підходи підтверджують універсальний характер поняття цифрової компетентності, яке охоплює не лише професійний аспект, а й ширший соціально-культурний контекст.

Загально визнано, що цифрова компетентність складається з низки компонентів, кожен із яких формує певну сферу функціонування індивіда в цифровому середовищі. Один із ключових – це інформаційна грамотність. Вона передбачає вміння знаходити, аналізувати, відбирати та використовувати інформацію з різних цифрових джерел, а також критично осмислювати її достовірність. В умовах перенасичення інформаційного простору ця складова набуває особливої ваги як інструмент запобігання дезінформації.

Другим важливим компонентом є комунікативна компетентність у цифровому середовищі. Вона включає здатність використовувати цифрові канали зв'язку – електронну пошту, месенджери, форуми, освітні платформи – для ефективної взаємодії. Йдеться не лише про технічне володіння інструментами, а й про вміння дотримуватись етики цифрового спілкування, адекватно інтерпретувати повідомлення, уникати конфліктів у цифровій комунікації.

Наступний аспект – створення та використання цифрового контенту. Його суть полягає у вмінні генерувати цифрові матеріали – текстові, графічні, аудіо- та відеофайли – з дотриманням авторських прав і використанням сучасного програмного забезпечення. Майбутній педагог повинен не лише відтворювати готові матеріали, а й творчо адаптувати їх під освітні цілі, відповідно до рівня підготовки здобувачів освіти [7, с. 14].

Безпека в цифровому просторі є ще однією необхідною складовою цифрової компетентності. Вона охоплює питання захисту персональних даних, розуміння ризиків, пов'язаних із цифровим середовищем (кібербулінг, шахрайство, фішинг тощо), а також уміння налаштовувати приватність і захист пристроїв. У професійній підготовці педагогів цей аспект нерідко вважається недооціненим, проте в сучасних умовах він має бути одним із пріоритетних.

Не менш важливим є компонент, що стосується вирішення технічних проблем. Це вміння ідентифікувати, діагностувати та усувати технічні несправності, пов'язані з використанням цифрового обладнання та програм. Така здатність дає змогу не лише самостійно працювати з цифровими інструментами, а й підтримувати освітній процес у випадку непередбачуваних ситуацій, що можуть виникнути під час застосування ІКТ [7].

Важливо підкреслити, що цифрова компетентність охоплює не лише технічний, а й когнітивний, методологічний, етичний і педагогічний аспекти. Саме тому в освітньому процесі важливо використовувати цілісні педагогічні методики, які орієнтовані не лише на

засвоєння цифрових інструментів, але й на формування критичного мислення, здатності до рефлексії, ефективної комунікації, творчого підходу до вирішення проблем.

Окрему увагу варто приділити компетентнісному підходу як концептуальній основі цифрової підготовки. На відміну від знаннєвої парадигми, яка акцентувала на відтворенні інформації, компетентнісний підхід орієнтує навчання на результат, яким є здатність майбутнього педагога діяти в реальних професійних ситуаціях, зокрема й у цифровому середовищі. Такий підхід забезпечує інтеграцію знань, умінь, цінностей і досвіду, формуючи тим самим внутрішню мотивацію та готовність до безперервного розвитку. У цьому контексті цифрова компетентність – не стільки набір операційних умінь, скільки здатність критично мислити, адаптуватися до нових цифрових умов, навчати інших ефективно використовувати цифрові інструменти [6, с. 15].

Серед методик, які мають особливий потенціал у формуванні цифрової компетентності, варто відзначити метод проектів, кейс-метод та гейміфікацію. Метод проектів передбачає самостійну дослідницьку або практичну діяльність здобувачів освіти в умовах використання цифрових технологій. Він стимулює пошук, критичний аналіз інформації, командну співпрацю через цифрові платформи, формування відповідальності за результат. Кейс-метод, у свою чергу, дозволяє моделювати реальні професійні ситуації, де майбутній педагог змушений приймати рішення, аналізуючи цифрові ресурси, враховуючи етичні аспекти використання ІКТ, забезпечуючи інформаційну безпеку. Гейміфікація ж створює додаткову мотивацію до навчання, знижує рівень стресу, а також сприяє кращому засвоєнню матеріалу шляхом занурення в ігрові ситуації, часто з використанням мобільних додатків, інтерактивних платформ і віртуальних середовищ.

Застосування цих методик має на меті не лише формування окремих навичок, а й цілісне перетворення процесу підготовки фахівців у динамічну систему, здатну адаптуватися до змін інформаційного простору. Таким чином, формування цифрової компетентності не є ізольованим завданням. Це наскрізний процес, що пронизує весь освітній цикл – від планування освітнього процесу до оцінювання навчальних результатів. Використання сучасних педагогічних методик у поєднанні з компетентнісним підходом дає змогу розвивати цифрову гнучкість, самостійність і здатність до інноваційної педагогічної діяльності.

На практиці реалізація таких методик вимагає не лише технічного забезпечення й доступу до цифрових ресурсів, а й методичної готовності викладачів, наявності гнучких навчальних програм, які враховують міждисциплінарність, індивідуальні освітні траєкторії та здатність швидко реагувати на виклики часу. Варто також враховувати етичну складову цифрової компетентності, яка передбачає дотримання академічної доброчесності, захист персональних даних, повагу до цифрової ідентичності інших учасників освітнього процесу.

Формування цифрової компетентності – це багаторівневий процес, що передбачає як зміну змісту навчання, так і трансформацію підходів до організації освітнього середовища. І лише синергія сучасних педагогічних методик, компетентнісного підходу та інтерактивних технологій навчання здатна забезпечити справжню якість цифрової підготовки в умовах інформаційного суспільства.

У сучасному освітньому просторі спостерігається активний пошук і впровадження авторських та експериментальних методик формування цифрової компетентності. У вітчизняних та зарубіжних закладах вищої освіти дедалі частіше акцент робиться на розробці індивідуалізованих підходів, які враховують як специфіку галузі, так і потреби цифрової трансформації суспільства. Такі методики зазвичай мають міждисциплінарний характер, поєднують елементи цифрової дидактики, когнітивної психології та інструментальної цифрової практики.

Зокрема, в Україні активно експериментують з проектними технологіями, гейміфікацією, кейс-методом і технологією «перевернутого класу». У межах авторських підходів, як-от у дослідженні С. Базиль, створюються моделі, які передбачають поетапне

формування цифрової компетентності через інтеграцію фахових і цифрових знань у навчальні дисципліни. Водночас зростає інтерес до методів самооцінювання цифрових навичок, рефлексії та формування цифрового портфоліо студентів. Особливе місце в цих розробках належить створенню відкритих освітніх ресурсів, середовищ взаємодії у Moodle, Google Workspace чи Microsoft Teams.

У зарубіжних закладах вищої освіти (ЗВО) поширеними є змішані форми навчання (blended learning), хмарні сервіси, цифрові симуляції й автоматизовані платформи оцінювання навичок. Як приклад, в університетах Скандинавії та Іспанії (дослідження L. Kolås і A. García-Valcárcel відповідно) експериментальні моделі орієнтуються на розвиток критичного мислення, здатності до самостійного аналізу цифрової інформації, інтеграції даних із різних джерел. Отже, цифрова компетентність постає не просто як набір технічних навичок, а як здатність використовувати технології у професійно доцільний, етично виважений та педагогічно ефективний спосіб.

Інтеграція цифрових технологій у професійно орієнтовані дисципліни відбувається не лише через оновлення змісту навчальних програм, а й через трансформацію самої методики викладання. Вже недостатньо просто володіти окремими програмами чи сервісами – важливо вміти проєктувати цифрові навчальні середовища, використовувати аналітику даних у процесі моніторингу навчання, адаптувати методи під індивідуальні цифрові траєкторії студентів. У роботі М. Артюшиної розглядається формування цифрової компетентності як результат поєднання навчання інформатики з економічними дисциплінами, що дозволяє майбутнім педагогам бачити практичне застосування цифрових інструментів у фаховій сфері.

Цифровізація проникає в кожний освітній сегмент: від формулювання навчальних цілей до підсумкового оцінювання. Це вимагає інтеграції в зміст дисциплін питань безпеки у цифровому середовищі, авторського права, етичного використання інформації. Значна частина цифрових інструментів, що застосовуються у фаховій підготовці, вимагає не лише технічних навичок, а й педагогічного такту, оскільки мова йде про створення інтерактивних моделей, тестових систем, мультимедійних презентацій, дидактичних відео та подкастів.

Порівняльний аналіз результативності різних методик, заснований на практичних дослідженнях, засвідчує, що найефективнішими є ті з них, які дозволяють студентам діяти в ситуаціях, максимально наближених до реальної педагогічної практики. Наприклад, дослідження А. Гедзика доводить, що використання цифрових платформ для моделювання освітніх процесів значно підвищує здатність майбутніх педагогів самостійно планувати й реалізовувати освітні стратегії, адаптовані до цифрового середовища.

Результати практичного впровадження авторських і експериментальних методик показують, що саме міждисциплінарність, гнучкість і адаптивність до змінних цифрових умов стають ключовими чинниками успішності. Такі підходи формують у студентів стійку мотивацію до цифрового саморозвитку, розвивають здатність до професійного мислення у цифровому вимірі. При цьому традиційні лекційні форми, які не враховують цифрового контексту, дедалі частіше демонструють нижчу результативність у порівнянні з інтерактивними, практикоорієнтованими й проєктними методами [9, с.25].

Цифрове освітнє середовище у ЗВО є не лише технічною основою для організації навчального процесу, а й культурною, організаційною та комунікативною складовою освітнього простору, в якому формується нова парадигма взаємодії викладача й студента. Його характерною рисою є синергія між інфраструктурою, інструментами навчання і педагогічними підходами. Успішне функціонування такого середовища потребує гнучкості та адаптивності, адже цифровізація освіти є не одноразовим процесом, а постійною динамікою змін.

Застосування електронного навчання та платформ управління освітнім процесом (LMS) є фундаментом для реалізації освітньої діяльності в цифровому форматі. Найбільш поширеними серед ЗВО України залишаються Moodle і Google Classroom, оскільки вони дозволяють створювати модульні курси, здійснювати моніторинг успішності студентів,

організовувати зворотний зв'язок. У Moodle зручно реалізуються змішані форми навчання, де викладач має змогу поєднувати самостійне опрацювання матеріалу із синхронними онлайн-сесіями. Google Classroom, навпаки, забезпечує швидке включення до навчального процесу з використанням звичних для студентів інтерфейсів і тісної інтеграції з Google-дискон, формами, таблицями.

Ефективне навчання в онлайн-середовищі було б неможливим без використання інструментів цифрової комунікації. Платформи Zoom, Microsoft Teams, Slack, Trello стали основою цифрового діалогу в системі ЗВО. Zoom дає змогу проводити повноцінні лекції, семінари, конференції, а також використовувати функції сесійних залів для організації групової роботи. Microsoft Teams вигідно відрізняється можливістю інтеграції з іншими сервісами Microsoft, що зручно для командної взаємодії та спільної роботи над навчальними проектами. Trello хоча і менш поширений у вітчизняних умовах, однак забезпечує гнучкий формат швидкого листування в каналах, що ідеально підходить для технічних або творчих спеціальностей, де необхідне постійне реагування і координація [10].

Особливе значення в умовах цифровізації набуває формування цифрової культури студентських груп. Мова йде не лише про знання технічних інструментів, а про етичне, свідоме і відповідальне користування цифровими ресурсами. Важливим є дотримання академічної доброчесності в електронному середовищі, нетерпимість до плагіату, формування навичок цифрової безпеки, відповідальної поведінки в онлайн-просторі. У студентських колективах, де культивується цифрова культура, зазвичай помітна вища активність у комунікації, готовність до колаборації, толерантне ставлення до нових цифрових форматів.

У сучасних умовах цифровізації освіти організація дистанційного та змішаного навчання вимагає не лише технічного забезпечення, а й методичного супроводу, адаптації навчального змісту до нових форматів взаємодії, з урахуванням психолого-педагогічних особливостей здобувачів освіти. Тому, часто відчують труднощі в адаптації до віртуального освітнього середовища: від нестачі досвіду користування цифровими сервісами до нерозуміння алгоритмів ефективного планування дистанційного заняття.

Однією з особливостей такого навчання є необхідність розвитку самостійності, самоорганізації, вміння шукати, фільтрувати та застосовувати інформацію. Якщо у традиційній формі освіти наставник є активним регулятором освітнього процесу, то дистанційний формат зміщує акценти на самоосвітню діяльність. Тому першочерговим завданням при організації такого навчання є створення чіткої структури, де зміст викладається модульно, із зрозумілими орієнтирами та послідовністю виконання завдань. Алгоритм формування цифрової компетентності у таких умовах має починатися з виявлення рівня наявних знань і цифрових навичок. Це дозволяє уникнути перевантаження чи навпаки – нудьги від надто простого матеріалу. Оптимальною є послідовність: діагностика – мотивація – навчання – практика – рефлексія – моніторинг. Особливо ефективною є практика мікронавчання, коли кожен цифровий інструмент опановується у прикладному контексті, наприклад, підготовка тесту в Google Forms або створення візуалізацій у Canva. Така форма дозволяє зосередитись на результаті, а не на теорії.

Успішність самостійного навчання залежить від доступу до якісних ресурсів. Платформи Coursera, Prometheus, EdEra, Udemu пропонують тематичні курси з цифрової грамотності, зокрема «Цифрова компетентність», «Основи ІКТ», «Інтерактивні технології». Їх зміст охоплює не лише технічну сторону, а й методику застосування інструментів у навчанні. Наприклад, курс «Digital Skills for Educators» на Prometheus дає змогу у зручному темпі опанувати хмарні сервіси, інструменти спільної роботи та візуалізації [5, с. 67].

Використання електронних тестів, онлайн-опитувань і інтерактивних матеріалів не є лише технічним нововведенням, а справжнім інструментом педагогіки. Вони дозволяють здійснювати миттєвий зворотний зв'язок, формувати адаптивні траєкторії навчання, інтегрувати ігрові елементи. Наприклад, застосування платформи Kahoot дає змогу не лише

оцінити знання, а й зробити це в легкій, змагальній формі. Опитування в Mentimeter або Google Forms дозволяють фіксувати позицію групи з певного питання, а також використовувати результати як привід для обговорення. Візуалізовані інтерактивні презентації у Genially сприяють емоційному залученню.

Проте цифрові засоби – це лише інструменти, а ключовим залишається викладач. Його роль у супроводі підготовки педагогів професійної освіти полягає у фасилітації, наставництві та індивідуалізації. Викладач тут є не лише джерелом знань, а й порадиником, який допомагає розв'язувати конкретні цифрові задачі. Успішною практикою є консультаційні години в синхронному режимі, індивідуальні повідомлення з фідбеком, створення менторських пар «досвідчений студент – новачок», що сприяє розвитку як цифрових, так і комунікативних навичок.

Моніторинг та оцінювання цифрової компетентності повинні враховувати динаміку, а не фіксовану результативність. В умовах дистанційного навчання важливо використовувати як самозвіти, так і реальні продукти діяльності. Це можуть бути цифрові портфоліо, відеопрезентації, інтерактивні конспекти. Добре зарекомендував себе інструмент Google Клас для відстеження прогресу: коментарі, строки здачі, кількість переглядів та редагувань – усе це дає уявлення про реальний рівень залученості. Успішною є і практика адаптації моделі DigComp, де оцінка відбувається за кількома доменами: створення цифрового контенту, педагогічне застосування, оцінювання, комунікація, розвиток професійної спільноти [10].

Відтак, ефективна організація цифрового навчання педагогів-початківців – це не лише технічна готовність, а передусім методична продуманість, адаптація до індивідуальних потреб, чітка структура навчального процесу і постійна підтримка. Цифрова компетентність не виникає спонтанно – вона формується через досвід, рефлексію та діалог. У цьому процесі важливо поєднувати свободу дій із педагогічним супроводом, забезпечуючи умови для безпечного, осмисленого входження в цифрове професійне середовище.

Інтеграція хмарних сервісів, мобільних застосунків і технологій AR/VR відкриває принципово нові можливості для підготовки майбутніх педагогів професійної освіти професійного навчання. Наприклад, Google Drive використовується для колективної роботи над документацією, Padlet – для створення інтерактивних дошок думок, а Canva – для підготовки візуального контенту. Технології доповненої та віртуальної реальності застосовуються при моделюванні складних процесів: у педагогіці це можуть бути ситуації з професійної діяльності, які важко або неможливо відтворити в аудиторії. Такі рішення формують не лише технічну компетентність, а й педагогічну уяву.

Однак, попри всі позитивні зміни, цифровізація навчального процесу у ЗВО має не лише переваги, а й чимало труднощів. До переваг варто віднести гнучкість навчання, розширення доступу до знань, можливість індивідуалізації освітнього маршруту. Водночас труднощі охоплюють як технічні, так і педагогічні аспекти. Часто студенти й викладачі зіштовхуються з нестабільним інтернет-зв'язком, застарілим обладнанням, низьким рівнем цифрової грамотності. Особливо гострим є питання мотивації: в умовах дистанційного або змішаного навчання студенти втрачають звичний ритм роботи, знижуються показники самодисципліни. Викладачам доводиться докладати більше зусиль, щоб утримати увагу студентів, залучити їх до навчального процесу, зберігаючи при цьому академічну якість освіти.

Отже, цифрове освітнє середовище ЗВО є складним багатокомпонентним утворенням, у межах якого переплітаються технології, педагогічні практики і соціокультурні зміни. Розвиток цього середовища є не лише питанням модернізації інфраструктури, а передусім – переосмисленням ролі викладача, студента і самої освіти в епоху цифрових трансформацій. Успішна цифровізація вимагає не стільки технічних рішень, скільки стратегії розвитку цифрової компетентності, де значну роль відіграє підтримка держави, автономія закладу освіти і ініціативність самих педагогів.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Практичні напрацювання як в українських, так і в зарубіжних ЗВО доводять, що методика формування цифрової компетентності повинна бути цілісною, включати структуровану взаємодію між викладачем і студентом, а також передбачати цифрову рефлексію та формування цифрової автономії. У цьому контексті цифрова компетентність – це не лише вміння користуватися інструментами, а передусім – здатність будувати цифрову освітню реальність.

Моніторинг та оцінювання цифрової компетентності повинні враховувати динаміку, а не фіксовану результативність. В умовах дистанційного навчання важливо використовувати як самозвіти, так і реальні продукти діяльності. Це можуть бути цифрові портфоліо, відеопрезентації, інтерактивні конспекти. Добре зарекомендував себе інструмент Google Клас для відстеження прогресу: коментарі, строки здачі, кількість переглядів та редагувань – усе це дає уявлення про реальний рівень залученості. Успішною є і практика адаптації моделі DigComp, де оцінка відбувається за кількома доменами: створення цифрового контенту, педагогічне застосування, оцінювання, комунікація, розвиток професійної спільноти.

Відтак, ефективна організація цифрового навчання – це не лише технічна готовність, а передусім методична продуманість, адаптація до індивідуальних потреб, чітка структура освітнього процесу і постійна підтримка. Цифрова компетентність не виникає спонтанно – вона формується через досвід, рефлексію та діалог. У цьому процесі важливо поєднувати свободу дій із педагогічним супроводом, забезпечуючи умови для безпечного, осмисленого входження в цифрове професійне середовище.

Отже, цифрова компетентність займає ключову позицію у системі професійної підготовки майбутніх фахівців, оскільки саме вона дозволяє забезпечити ефективну реалізацію сучасних освітніх практик. Українські підходи до її формування поступово інтегруються в європейський освітній простір, а очікувані результати спрямовані не лише на технічне опанування цифровими інструментами, а й на глибоке педагогічне осмислення цифрової трансформації освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Закон України «Про освіту». URL: <https://base.kristti.com.ua/?p=5895> (дата звернення: 21.05.2025).
- [2] Кабінет Міністрів України. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-p#Text> (дата звернення: 22.05.2025).
- [3] García-Valcárcel A., Tejedor F. J. Digital competence assessment for teacher training: The case of the University of Salamanca. *Journal of New Approaches in Educational Research*. 2018. Vol. 7, no. 1. P. 41–49.
- [4] Гедзик А. А. Формування інформатичної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти професійного навчання із цифрових технологій у закладах вищої освіти. 2023. 364 с.
- [5] Кізім С., Волошина О., Жовнич О., Куцак Л., Люльчак С., Уманець В. Формування цифрового етикету як складова професійної успішності майбутніх педагогів: європейський вимір. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2023. Вип. 76. С. 65–71. <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2023-76-65-71>
- [6] Спірін О. М., Осадча К. П., Опалюк Т. В. Персоналізація навчання в цифровому освітньому середовищі. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2022. № 90(4). С. 1–19.
- [7] Р. С. Гуревич, В. М. Кобися, А. П. Кобися, С. С. Кізім, Л. В. Куцак, Н. Р. Опушко Використання цифрових сервісів та інструментів у професійній підготовці майбутніх учителів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Випуск 64, 2022. 22с.
- [8] Кадемія М. Ю., Кізім С. С. Інформаційно-комунікаційні технології навчання: термінологічний словник. Вінниця : ФОП Тарнаш. О.В., 2017. 295 с.
- [9] Herpich, F., Guarese, R.L.M., Tarouco, L.M.R.: A Comparative Analysis of Augmented Reality Frameworks Aimed at the Development of Educational Applications. *Creative Education*. 8(9), 1433–1451 (2017). doi:10.4236/ce.2017.89101.
- [10] Liulchak S., Rybalko A.; Kochetkova I., KIN O., Khmil N. Distance learning 2023: trends, challenges, problems. *Revista on line de Política e Gestão Educacional* v. 27, n. esp.2, 2023. DOI: <https://doi.org/10.22633/rpge.v27iesp.2.18583>

COMPETENCY-BASED APPROACH IN TRAINING OF SPECIALISTS

Vakalo Rostyslav Yuriyovych

graduate student of the Department of Digital Technologies and Professional Education,
Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynsky,
Vinnytsia, Ukraine

ORCID ID: 0009-0001-9380-896X

VakaloRostuslav@gmail.com

Abstract. The article reveals the arguments for the feasibility of using a competency-based approach as the basis for training competitive specialists. Today, society requires the higher education system to provide professional training for future specialists who possess fundamental knowledge, skills and abilities, who are able to creatively approach solving extraordinary issues, and who are competitive in the labor market. Therefore, one of the main tasks of modern higher education is the issue of implementing a competency-based approach in the professional training of education seekers. The main attention is focused on competencies that contribute to the adaptation of specialists to the changing conditions of the modern labor market and the rapid development of digital technologies. Digital competence, considered as a set of knowledge, skills and attitudes regarding the effective use of digital technologies in professional activities, is now recognized as a key component of professional competence. In the context of the introduction of blended and distance learning, the widespread use of educational platforms, electronic content, digital assessment and feedback tools, the formation of such competence is a prerequisite for professional training. The study of scientific sources and documents of international organizations has allowed us to form a comprehensive vision of the conceptual apparatus, the understanding of which provides the basis for determining the content of competencies within a specific area of professional activity.

Keywords: competency-based approach, competence, professional competence, digital competence, higher education, professional training.

References (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Zakon Ukrainy «Pro osvitu». URL: <https://base.kristti.com.ua/?p=5895> (data zvernennia: 21.05.2025).
- [2] Kabinet Ministriv Ukrainy. Pro skhvalennia Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky u sferi profesiinoi (profesiino-tekhnichnoi) osvity «Suchasna profesiina (profesiino-tekhnichna) osvita» na period do 2027 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-r#Text> (data zvernennia: 22.05.2025).
- [3] García-Valcárcel A., Tejedor F. J. Digital competence assessment for teacher training: The case of the University of Salamanca. *Journal of New Approaches in Educational Research*. 2018. Vol. 7, no. 1. P. 41–49.
- [4] Hedzyk A. A. Formuvannia informatychnoi kompetentnosti maibutnikh pedahohiv profesiinoi osvity profesiinoho navchannia iz tsyfrovyykh tekhnolohii u zakladakh vyshchoi osvity. 2023. 364 s.
- [5] Kizim S., Voloshyna O., Zhovnych O., Kutsak L., Liulchak S., Umanets V. Formuvannia tsyfrovoho etyketu yak skladova profesiinoi uspishnosti maibutnikh pedahohiv: yevropeyskyi vymir. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriya: pedahohika i psykholohiia*. 2023. Vyp. 76. S. 65-71. <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2023-76-65-71>
- [6] Spirin O. M., Osadcha K. P., Opaliuk T. V. Personalizatsiia navchannia v tsyfrovomu osvitnomu seredovyshchi. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*. 2022. № 90(4). S. 1–19.
- [7] Gurevych R. S., Kobysia V. M., Kobysia A. P., Kizim S. S., Kutsak L. V., Opushko N. R. Vykorystannia tsyfrovyykh servisiv ta instrumentiv u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy*. Vypusk 64, 2022. 22s.
- [8] Kademiya M. Yu., Kizim S. S. *Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii navchannia: terminolohichniy slovnyk*. Vinnytsia : FOP Tarnash. O.V., 2017. 295 s.
- [9] Herpich, F., Guarese, R.L.M., Tarouco, L.M.R.: A Comparative Analysis of Augmented Reality Frameworks Aimed at the Development of Educational Applications. *Creative Education*. 8(9), 1433–1451 (2017). doi:10.4236/ce.2017.89101.
- [10] Liulchak S., Rybalko A.; Kochetkova I., KIN O., Khmil N. Distance learning 2023: trends, challenges, problems. *Revista on line de Política e Gestão Educacional* v. 27, n. esp.2, 2023. DOI: <https://doi.org/10.22633/rpge.v27iesp.2.18583>